

Ozonnota kinderopvang

Voor nadenken is zuurstof nodig: O₂

Voor nadenken over kinderopvang is meer nodig: O₃

Griet Coppé

Vlaams Volksvertegenwoordiger CD&V

december 2009 – januari 2010

Alle krediet voor kinderen.

Naar een vorm van KINDKREDIET?

1. De toekomst: 0³ of 0 x 0 x 0?

Kinderopvang is een divers opgesplitste taak. Er zijn:

- de ouders (het gezin - in breder verband, de familie en/of vrienden)
- de opvang (diverse landschap van kinderopvangmogelijkheden in Vlaanderen)
- het onderwijs.

Als een van deze factoren 'nul' wordt, dan wordt educatie en zorg voor kinderen nietszeggend.

Tot nu toe blijken deze factoren wel beroep te doen op elkaar, maar vooral parallel aan elkaar te functioneren.

De vraag is, hoe we - binnen budgettaire verantwoorde denkpistes - kinderen en jongeren alle kansen geven zonder én de arbeidsmarkt te versmallen én de kinderopvangmogelijkheden eindeloos (en dus onbetaalbaar) uit te breiden.

Erkende en gesubsidieerde kinderopvang zit in de lift. Daar speelt natuurlijk de veranderde positie van de vrouw op de arbeidsmarkt een belangrijke rol.

Op dat vlak pleiten we verder voor de uitbouw van een flexibele, gestructureerde kinderopvang.

Achterliggende reden: kansen voor vrouwen op de arbeidsmarkt, Lissabon-norm (hier moet ons land nog 8% inhalen wat betreft vrouwen op de arbeidsmarkt) en Barcelona-norm (33% kinderen in erkende kinderopvang, een norm die wel op Vlaams niveau maar in een aantal steden niet gerealiseerd wordt), de vele eenoudergezinnen waar de moeder een hoger armoederisico loopt als ze niet aan de slag kan.

Het halen van de Barcelona-norm is een haalbaar resultaat op korte termijn. Maar is dat wel voldoende om kinderopvang 'algemeen' toegankelijk te maken? Als we van kinderopvang een belangrijke hefboom willen maken naar maatschappelijke en sociale integratie voor alle groepen, dan volstaat deze norm niet om te stellen dat Vlaanderen 'voldoende' kinderopvang kent.

Binnen de Vlaamse regering wordt 10 miljoen euro extra uitgetrokken voor kinderopvang, waarvan 2.5 miljoen euro gaat naar buitenschoolse kinderopvang.

De verdere uitbouw van verblijfcentra voor kinderopvang (welke vorm dan ook) zorgt voor extra financiële druk. Vandaar het versterken van de twee zijwegen: onderwijs en ouders.

Zo wordt gesteld dat ouders terug meer verantwoordelijkheid moeten opnemen voor hun kinderen en dat de school een uitvalsbasis wordt ook voor niet-schoolse activiteiten of opvang. De school wordt als het ware een wijkcentrum.

Het lijkt me een boeiende denkoefening om deze twee pistes te bekijken, zeker in het licht van wat (Vlaamse) middenveldorganisaties hieromtrent zeggen en vragen, zeker en ook in vergelijking met het buitenland waar vooral het Zweedse voorbeeld me intrigeerde.

2. Enkele belangrijke cijfers, binnen- en buitenland

- De kloof inzake tijdsbesteding mannen-vrouwen blijft bestaan. Mannen verrichten gemiddeld 13 u. 56 minuten aan huishoudelijke arbeid, vrouwen 23 u. en 53 minuten. Vrouwen hebben 5 uur 37 minuten minder vrije tijd dan mannen. (cijfers Tijdsbestedingsonderzoek VUB, cijfers voor 2004)
- In 2008: 76% van de vrouwen tussen 25 en 49 jaar is arbeidsactief indien geen kinderen. Bij de mannen is dat 80.8%. Maar vrouwen van dezelfde leeftijd met kinderen jonger dan 12 jaar gaan slechts voor 62.4% actief op de arbeidsmarkt. Bij de mannen van die leeftijd is dat 94.4%. (cijfer uit Report on equality between women and men, 2008)
- Vlaamse vrouwen maken meer dan dubbel zo vaak gebruik van de verschillende stelsels van tijdskrediet dan mannen (Genderjaarboek 2007)
- In 2006 namen 17.800 vrouwen en 4.600 mannen ouderschapsverlof (Genderjaarboek 2007)

In Vlaanderen maken 33% van de ouders gebruik van informele opvang voor hun kinderen. **In Zweden is dat slechts 2 tot 3%**. In veel Scandinavische landen is kinderopvang een recht. Gemeenten zijn verplicht opvang te kunnen bieden.

- In Zweden maakt 41% van de vaders gebruik van het recht op tijdelijk verlof (tot 25% van de uren tewerkstelling) in geval van een ziek kind (jonger dan 8 jaar). (nota Ministry of Health and Social Affairs Regeringskansliet, Zweden jan.2010)
- Ouderschapsondersteuning in Zweden (zwangerschap, geboortedagen, tijdelijk verlof in geval van ziekte) wordt toegekend na het geven van een loopbaan-bewijs: om hiervan te kunnen genieten moet de ouders minstens 6 maanden naeen tewerkgesteld zijn, of samen voor een gecombineerde periode van ten minste 12 maanden. (nota Ministry of Health and Social Affairs Regeringskansliet, Zweden jan.2010)

3. Ouders doen aan meer kinderopvang?

Om in het bestaande systeem zo maar te stellen dat ouders meer inspanning moeten doen hun kind 'zelf' op te vangen en op te voeden, lijkt me een niet voldoende genuanceerd idee.

Gevaren:

- Versterking traditionele rolpatronen
- Werkloosheidsval vooral naar vrouwen
- Wat met eenoudergezinnen?
- Wat met Lissabon-norm?
- Vooral probleem met de 'mindere' tweeverdieners, in loonverband (meestal geen flexibele uurregeling, vaak in shiften of per oproep).

Opmerking hierbij:

De concurrentie tussen zelfstandige kinderopvangsystemen en gesubsidieerde, doen me sterk denken aan het verhaal met de rusthuizen (gesubsidieerd erkend vs privé). Er moet duidelijk een lijn komen in de manier van optreden! Want ik zie hetzelfde euvel verschijnen: privé meer stimuleren omdat dit de kost voor gemeenschap terugtrekt. Maar dan gaat het weer over normen, kwaliteitseisen, veiligheid...enz. Bovendien blijft er ook het heikele onderwerp van statuut onthaalouders (zie recente actualiteit).

Ook de piste van de grootouders als spil voor **kleinkinderopvang** is naar de toekomst moeilijker aan te houden. Net als we werknemers willen stimuleren betreffende de noodzaak van een langere beroepsloopbaan, en terwijl jongere grootouders zelf ook nog zeer actief én steeds vaker nog de zorg dragen voor hun hoogbejaarde ouders (de zogenaamde sandwichgeneratie verouderd mee!).

Moraal van dit verhaal:

Als we ouders meer appelleren naar 'opvang' van eigen kinderen, dan is de kans groot dat dit een extra belasting wordt voor de vrouw, de moeder in kwestie.

Precair wordt dit zeker in het geval van eenoudergezin waar de moeder hoofd van het gezin is.

Als we de positie van vrouwen op de arbeidsmarkt willen versterken of op z'n minst willen behouden, dan blijft het belangrijk een uitgebreid systeem van kinderopvang te voorzien én moet er werk gemaakt worden van e-man-cipatie van zorg voor kinderen. In Scandinavië gebruikt men hiervoor een 'genderbonus' (zie verderop).

Daarom lijkt het niet onbelangrijk duidelijk zicht te krijgen op:

- Het statuut van de vrouwen wiens kinderen terechtkomen in een erkende en gesubsidieerde vorm van kinderopvang.
- Hoeveel kansarme kinderen gebruikmaken van kinderopvang?

Een andere vraag is hoe sterk arbeidsgerelateerd kinderopvang moet zijn. Met andere woorden; krijgen mensen met een actieve loopbaan voorrang of voordelen bij het gebruik van kinderopvang?

Daar is iets voor te zeggen, maar wordt de kans tot kinderopvang minder een hefboom tot sociale en maatschappelijke integratie via tewerkstelling, ook en vooral voor mensen uit kansengroepen of mensen die (nog) niet op de reguliere arbeidsmarkt terechtkwamen. In dat kader is er nu nog geen sprake van een voorrangbeleid: er wordt te veel post-factum gedacht en gewerkt. Er moet een ernstige inhaalbeweging komen wat neerkomt op zo'n 20 à 30% uitbreiding voor deze groep. Zeker in het kader van het komende Europese jaar tegen de Armoede.

Ouders nauwer betrekken bij de kinderopvang heeft vast en zeker intrinsieke waarden die 'onvervangbaar' zijn. Dit kan ook tav kansengroepen drempelverlagend werken en biedt kansen om opvoedingsversterkend te werken. Hierbij moet de betaalbaarheid uitgangspunt blijven, zonder dat kinderopvang perse gratis moet worden.

Maar ouders appelleren op hun ouderlijke verantwoordelijkheid mag er niet toe leiden dat vooral moeders terug moederen, zonder opbouwende sociale rechten en minder kansen op een reguliere tewerkstelling.

Hoe denkt de minister aan e-man-cipatie van kinderopvang te werken en liggen er al concrete pistes voor? Is er sprake van een soort genderbonus, waarbij ouderschapsverlof maximaal kan benut worden indien de man er een nominaal deel van opneemt? (in Zweden bvb. krijgt men per kind een tijdskrediet van 480 dagen, 240 voor elke partner waarvan er 180 over te dragen zijn naar de andere partner. Het vervangingsinkomen hiervoor wordt maximaal indien beide partners hieraan deelnemen.. Ook het vaderschapsverlof voor mannen bedraagt er veel meer dan bij ons.

Daarnaast voert men in Zweden een actieve pr-politiek die het belang onderstreept van een vroeg contact tussen kind en vader. Ook worden toekomstige ouders ingelicht over de benefit-systems die er bestaan wanneer ze kinderen plannen.

Hier lijkt me ook een rol voor de opvoedingswinkels, sociale huizen en andere belangrijke infopunten die ouders regelmatig frequenteren, weggelegd.

Wat betreft opbouw sociale rechten Zweeds systeem:

Als ouders gebruikmaken van hun tijd voor kinderopvang, dan wordt voor 1 ouder per jaar deze tijd mee ingerekend als tellend voor het latere pensioen. Als beide ouders maximaal participeren in het systeem van childcare dan kunnen ze kiezen naar wie deze rechten gaan. Kiezen ze niet, dan worden de rechten automatisch toegekend aan de partner met het laagste pensioeninkomen.

4. Drie O's. Driemaal oh???

Onderwijs, opvang, ouders. Drie opvoedende entiteiten met een eigenheid. De sociale pedagogische inslag van alle drie staat buiten kijf. De vraag is hoe de inzet van deze 3 O's op de meest efficiënte (lees: opvoedende maar betaalbare) manier kan gebeuren.

Daarnaast hebben ze elk sterke punten:

Onderwijs bezit een uitgebreide infrastructuur en meestal een centrale ligging in de buurt, met ook aanduiding naar verkeersveiligheid. Onderwijs is een leercentrum.

Opvang is flexibel, niet-schools en zeker als het om erkende en gesubsidieerde opvang gaat, kwalitatief en veilig en bezit een verspreide infrastructuur. Kinderopvang is een sociale kans voor kinderen.

Ouders zijn de primaire pedagogen, dragen eindverantwoordelijkheid en bieden nestwarmte. Ouders zijn (of zouden het moeten zijn) kansgevers voor hun kinderen.

Welke interactie is aanbevolen tussen deze 3 polen?

Wat kan de school betekenen als opvang voor en na school? En tijdens vakantie? Hoe kan de infrastructuur ten volle benut worden? Hoe kan de school een leercentrum worden op niet-schoolse buitenschoolse manier? Daar zijn toch een aantal mogelijkheden:

- Sportinitiaties (gezien bijna elke school beschikt over een sportinfrastructuur). Goed naar leefkwaliteit (cfr. toename kinderen en obesitas), sociaal fungeren, ...
- Spelinitiaties (denkspelen, gezelschapsspelen... wordt een nieuwe en echte rage en is ook generatie-overschrijdend)
- Woord en muziekvorming
- Computerinitiaties
- ...

Al deze zaken bestaan wel op een gemeentelijk of stedelijk vlak, maar nooit in hetzelfde gebouw. Dat betekent enorm veel intrastedelijk transport en beschikbaarheid van dat transport (vaak de moeder achter het stuur op de baan voor en na, een tijdrovende en ultra vervelende klus). Zeker voor kinderen tot 12 jaar zou dit soort 'leren' in de school zelf kunnen. Verhoogt de veiligheid, de sociale interactie en verruimt de horizon. Ook is het zo dat sommige andere leerplekken (academie, zwembad,...) te vaak een drempel vormen voor kansengroepen. Wordt dit meegenomen vanuit de school dan gaat het als het ware 'vanzelf'.

In Zweden is dit systeem ingeburgerd onder de naam 'pre-school' en wordt aangeboden vanaf 1 jaar tot 6 jaar (hun schoolsysteem is wel wat anders). Maar daar gaat het echt om een soort extra educatie, bijvoorbeeld Zweeds leren aan allochtone kinderen. Deze scholen zijn open van 6.30u tot 18.30u ook tijdens vakantie. Educatie staat hier centraal. Pre-school probeert ook de ouders te betrekken in de activiteiten. Eigenlijk zou zoiets ook kunnen in Vlaanderen: maw kleuterschool lostrekken van onderwijs en uitbreiden tot 1 jaar, met aandacht voor pedagogie, leren, spelen en contact tussen ouders onderling. Een pre-school kan voltijds of deeltijds als opvang dienen, afhankelijk van de werkuren van de ouders. Ouders betalen een maandelijkse bijdrage hiervoor. Na de leeftijd van 6 jaar kunnen kinderen naar naschoolse (vrijtijd)centra waar ze opgevangen worden door recreatie-instructoren en kinderverzorging. Voor de pre-school geldt een maximumfactuur per gezin.

Table 1: Participation of children aged 1-5 in pre-schooling, 2007

Age of child	Preschool (% of the age group)	Family day care home(% of the age group)	Total(% of the age group)
1 year	46	3	49
2 years	85	6	91
3 years	88	6	94
4 years	92	5	97
5 years	92	5	97
ALL1-5	80	5	85

Source: National Agency for Education

De bovenstaande tabel toont aan dat de pre-school (al is die niet verplicht) veel meer succes heeft dan kinderdagverblijven. Jong geleerd is oud gedaan?

Als men de school als een polyvalente leerplek gaat beschouwen, heeft dat ook gevolgen voor de manier waarop men gaat bouwen of verbouwen. Veel meer aandacht voor lokalen groter dan een klas, polyvalent.

Ook het idee van een gezamenlijk aanbod ouders-kinderen vormt zeker een piste die verdere exploratie waard is.

5. De sociaal maatschappelijke inbedding van kinderopvang

Na kennismaking met heel wat nota's en standpunten betreffende kinderopvang vanwege het middenveld, aangevuld met bedenkingen vanuit Vrouw & Maatschappij, kunnen we als volgt samenvatten wat de wensen zijn om kinderopvang uit te bouwen tot een goed functionerend netwerk van opvang dat tegelijk dient als extra zuurstof (ozon?) voor een sociale en maatschappelijke integratie met kansen tot een emancipatorische en geïntegreerde educatie.

- Meer kansen op tijdkrediet + rechten op pensioenopbouw behouden gedurende die tijd
- Meer ouderschapsverlof, én voor de vader, én voor de moeder
- Uitbreiding van gesubsidieerde kinderopvang. Al deze actoren waren het eens dat er nog plaatsgebrek is, in de nabije omgeving. Zo spreekt ACV van 6.800 bijkomende plaatsen. In alle geval is duidelijk dat voor heel wat vrouwenorganisaties 'er geen kinderopvang genoeg is in Vlaanderen.'
- Volwaardig statuut onthaalouders
- Mediacampagne en werken met genderbonus om ook mannen te stimuleren hun vadertaak op te nemen en in te zetten bij de kindzorg.
- Het al of niet opvangen van kinderen in een 'schoolse' omgeving is meer onderwerp van discussie. Toch horen we nieuwsgierige klanken naar hoe kinderopvang een andere, kwaliteitsvolle, emancipatorische en sociaal integrerende aanpak kan bieden voor het jonge volkje. Initiatieven samen met de ouders (sport, educatie, ...) worden als 'interessant idee' niet verworpen. Zo spreekt ACV van een zgn. speelleerklas, waar ouders met hun baby's of kinderen een halve dag per week worden uitgenodigd in een opvanginitiatief.
- Kinderopvang moet een geprofessionaliseerde sector met lage instapdrempel blijven en aldus ook kansen op tewerkstelling bieden aan mensen met weinig scholingskansen.
- Oog voor betaalbaarheid: het verschil in gezinsinkomen mag geen sociale segregatie teweegbrengen. Zo moet er aandacht zijn voor de opvang van kansarme kinderen, zorgspecifieke kinderen...

Besluit: een gefaseerde aanpak met 3 O's

Uitgangspunten:

- Kinderopvang is een recht en Vlaanderen streeft naar minstens een bereikbare, betaalbare opvang voor ten minste 50% van de kinderen. Nieuwe initiatieven komen daar waar deze norm niet gehaald wordt.
- Kinderopvang is niet alleen functioneel: voor de kinderen is het een kans tot ontplooiing, kansenontwikkeling, sociaal en pedagogisch georiënteerd worden.
- Vooral kansarmen, allochtonen maken minder gebruik van kinderopvang. Hier zitten gemiste kansen naar een integrale aanpak. Kinderen uit kansarme gezinnen moeten gestimuleerd worden om meer gebruik te maken van de kinderopvang (bv. via speelleerclasses of via kinderdagverblijven die de ouders meer betrekken)
- Binnen buitenschoolse kinderopvang moet meer ruimte zijn om samen met ouders een en ander aan te pakken.
- Wat ouders en hun opvang betreft: hier moet werk gemaakt worden van een gendergerichte aanpak. Vaders moeten gestimuleerd worden zorg voor hun kind(eren) op te nemen.

Waaruit bestaat de gefaseerde aanpak?

1. **Een uitbreiding van het ouderschapsverlof met genderbonus**, met een **kind-tijd-krediet** die aanzienlijk is: vb. 200 werkdagen¹, waarbij 60 dagen door de vader dienen opgenomen of anders verloren gaan. Dit betekent dat ouders gedurende de eerste levensmaanden van het kind kunnen zorgen voor hun kind (en evt. andere jongere kinderen) wat ook ten goede komt aan de kind-ouderbinding.
2. Om en rond de leeftijd van 9 maanden kunnen kinderen terecht in de **PRE-SCHOOL**.

Deze is gratis voor kansengroepen.

Idee:

De PRE-SCHOOL loopt van 9 maanden tot 6 jaar.

Kleuteronderwijs werkt hier als laatste fase (3 tot 6 jaar) maar wordt niet meer uitgebouwd binnen onderwijs maar wel binnen opvang-leerplek.

Van 9 maand tot 2 jaar is er opvang, volgens crèche-idee. Baby's worden kwalitatief, gezond, sociaal begeleid. Ook hier kunnen initiatieven samen met de ouders ontwikkeld worden, met prioriteit voor mensen uit de kansengroepen.

Van 2 jaar tot 3 jaar wordt de zgn. speelleerklas ontwikkeld. Meer en meer worden peuters begeleid in spel, taal, leersituaties, sport en motorische oefeningen. Zeker het taalbad is hier belangrijk en dat voor allochtone kinderen.

Van 3 tot 6 jaar worden kinderen in een educatief programma opgenomen met aandacht voor leren - bewegen - sociaal gedrag ...

---

¹ Over de hoeveelheid tijdskrediet twijfel ik. Dat zou moeten in overleg beter kunnen ingeschat worden. Maar het idee blijft: een respectabele tijd, met een genderbonus om ook mannen in die zorgfunctie te stimuleren en een beetje te verplichten.

PRE-SCHOOL is elke werkdag open van 6.30u tot 18.30u. Dus ook tijdens het schoolverlof.

Er worden initiatieven genomen in het kader van sport, educatie... Er ontstaat op die manier een geïntegreerde aanpak naar:

- Preventieve gezondheidszorg
- Sociaal contact ook voor mensen uit kansengroepen en ervaringsuitwisseling
- Gezonde voeding
- Belang van beweging
- ...

Zo'n omschakeling betekent een integratie van wat nu versnipperd aanwezig is op deze leeftijd qua opvang en educatie.

Dat houdt automatisch in: een enorme besparing op infrastructuur, een geleidelijke aanpassing van deze infrastructuur naar de opvang toe van jongere kinderen...

Gezien de locatie van dit soort opvang, is er ook al sprake van schoolgewenning nog voor die leeftijd van 3 jaar.

Binnen het ruimere vormingspakket kunnen andere organisaties mee ingeschakeld worden: LOGO, buurtdiensten... enz.

Op die manier worden ouders, opvang en onderwijs een hechter net dat kinderen niet alleen onderdak, maar ook kansen geeft op een goed leven.

Goed begonnen is meer dan half gewonnen!!

Wat we op deze zeer jeugdige leeftijd investeren aan een degelijk, maatschappelijk breed en goed educatief project waaraan ouders in alle vrijheid én met behoud van alle kansen op tewerkstelling, kunnen participeren, is een 'belegging' op lange termijn: als jeugdhulp speerpunt wordt van het toekomstig welzijnsbeleid dan is jong geleerd, zeker ook jonger gedaan. Laten we jeugdhulp anticiperen door vóór een mogelijke scheefgroei aandacht te creëren en geven voor ook die jeugd met een mogelijke achterstand, van welke aard of oorzaak deze ook is.

Bronnen:

Beleidsnota Welzijn, Gezin en Volksgezondheid 2009

Ervaring vanuit Welzijnsbeleid Roeselare, centra kinderopvang Roeselare, zelfstandige onthaalouders Roeselare

'Broed op je keuze', studiedienst KAV

Dossier Vrouw en Maatschappij, gezondheidseminarie 2009

Nota ACW studiedienst 'Acht bouwstenen voor een toekomstig beleid kinderopvang' en gesprek met Mevr. Sandra Rosvelds, hoofd studiedienst ACW

Nota Ministry Health and Social Affairs, S2009/10137/SF dd 15/01/2010, Social Insurance Division

